

PARLAMENTARŲ INFORMACINIS APRŪPINIMAS – DEMOKRATIJOS PLĖTROS INSTRUMENTAS

DR. REGINA VARNIENĖ-JANSSEN

*Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka
Martynas Mažvydas National Library of Lithuania
Gedimino pr. 51, 01504 Vilnius
El. paštas r.varniene@lnb.lt*

AURELIJA VERNICKAITĖ

*Vilniaus universiteto Komunikacijos fakultetas doktorantė
Vilnius University Faculty of Communication, Ph. D. Candidate
Saulėtekio al. 9, 10222 Vilnius
El. paštas aurelija.vernickaite@kf.stud.vu.lt*

**„Protingos organizacijos pripažįsta informaciją kaip svarbiausią
mūsų epochos turtą“**

(Taylor, 1996)

Santrauka

Vieningos ir atviros Europos kūrimo kontekste ypač aktuali valdžios aprūpinimo informacija ir jos atvirumo problema, nes nuo informacinio aprūpinimo kokybės priklauso valdžios institucijų priimamų sprendimų kokybė.

Šioje publikacijoje nagrinėjamas informacijos vaidmuo sprendimų priėmimui, apžvelgiami vykdyti tyrimai apie parlamentarų informacinius poreikius ir jų aprūpinimą informacija, supažindinama su Lietuvos parlamentarų informacinio aprūpinimo būkle.

Reikšminiai žodžiai: informaciniai poreikiai; sprendimų priėmimas; informacinis aprūpinimas; parlamentinė biblioteka.

Įvadas

2000 m. Europos Vadovų Taryba Lisabonoje patvirtino strategiją, kurioje įvardyta Europos Sąjungos vizija – „konkurencingiausia ir dinamiškiausia žiniomis grįsta ekonomika pasaulyje, gebanti tvariai ekonomiškai plėtotis sukuriant daugiau ir geresnių darbo vietų ir stiprinti socialinę sanglaudą“.¹

Viena iš prioritetinių Strategijos krypčių yra europinio turinio plėtra ir prieiga globaliuose tinkluose, išnaudojant visas skaitmeninių technologijų galimybes, ir bendros Europos informacijos erdvės, leidžiančios įgyvendinti vieningos Europos idėją, sukūrimas. Vieningos Europos strategija grindžiama prieigos prie valstybinės vidaus ir tarptautinės informacijos principais: užtikrinti visiems lygias prieigos prie informacijos galimybes; šalyje sukurtą informaciją traktuoti valstybės turtu ir prisiimti atsakomybę už jos ilgalaikį išsaugojimą ir sklaidą; siekti valdžios institucijų atvirumo; užtikrinti šių institucijų informacijos sklaidą.

Vieningos ir atviros Europos kūrimo kontekste ypač aktuali valdžios aprūpinimo informacija ir jos atvirumo problema, nes nuo informacinio aprūpinimo kokybės priklauso valdžios institucijų priimamų sprendimų kokybė. Tinkamas aprūpinimas informacija leidžia įstatymų leidėjams veiksmingiau atlikti savo funkcijas svarbiausiose – teisėkūros ir parlamentinės kontrolės – srityse. Ekspertinės žinios, nepriklausoma ir objektyvi informacija užtikrina efektyvius ir laiku priimamus įstatymų leidžiamosios valdžios sprendimus.

Valdžios atvirumo ir aiškumo poreikis atsirado po Mastrichto sutarties. Buvo suvokta, kad stiprėjant Europos Sąjungos vidiniams ryšiams, priimant vis daugiau tarpvalstybinio lygmens sprendimų, augs Europos visuomenės poreikis žinoti apie ES tikslus ir strategiją. Tai paskatino Eu-

¹ Prieiga per internetą: <<http://www.ukmin.lt/lt/strategija/doc/n-lis.pr.-2005-11-22,nr.1270.doc>>

ropos Komisiją priimti reikšmingus strateginius komunikatus dėl europinio turinio skaitmeninės erdvės sukūrimo.

Atvirumo sąvoka sprendimų priėmimo procese yra naudinga ir valdžios institucijoms, ir jos rinkėjams. Pagrindinis motyvas, kuriuo remiamasi Europos Sąjungoje realizuojant valdžios atvirumo idėją – kuo geriau piliečiai bus informuoti apie valdžios institucijų priimamus sprendimus, tuo demokratiškesnės bus ir ES institucijos. Tai savo ruožtu daro įtaką rinkėjų pasitikėjimui valdžios institucijomis. Siekdama šio pasitikėjimo valdžia turi būti pasiruošusi paaiškinti savo vykdomų strategijų ir priimamų sprendimų pagrįstumą. Todėl būtina teikti informaciją dviem kryptimis: informaciją, padedančią sprendimų priėmėjams formuoti strategijas, ir informaciją, padedančią visuomenei susipažinti su strateginiais sprendimais ir užtikrinančią, kad visuomenė gerai tuos sprendimus suprastų.

Kadangi šalių ir tautų raida yra pernelyg skirtinga ir nevienalaikė, tai ir informacinės sistemos, aprūpinančios sprendimų priėmėjus ir visuomenę, yra skirtingos. Kiekvienoje šalyje šios sistemos turi savo ypatumų. Senosiose demokratijos šalyse jau įsitvirtinusi „žiniatinklio visuomenė“ apima vis platesnius socialinius sluoksnius rinkėjų, kurie kaskart vis aktyviau įsitraukia į šalies politikos procesus. Šiame kontekste informacijos sklaidos institucijos ar jų padaliniai, teikiantys paslaugas įstatymų leidžiamiesiems organams, yra ypač svarbūs socialinės integracijos procese. Jie turi galimybę teikti interaktyvias elektronines paslaugas, skleisti svarbią informaciją plačiajai visuomenei, taip pat siūlyti tiesioginės komunikacijos su politiniais atstovais būdus. Šių technologijų plėtra sudarė sąlygas atsirasti naujoms komunikacijos priemonėms ir lėmė kai kuriuos svarbius socialinius pokyčius tokiose srityse kaip lyčių klausimai, aplinkosauginis sąmoningumas ir net politinė sistema. Informacinės technologijos, jei prie jų suteikiama plati prieiga, pajėgios daryti įtaką didžiąjai daliai žmogaus veiklos sričių.

Kokie šio proceso ypatumai Lietuvoje? Kokios išskirtinės šio potencialo savybės – tiek teigiamos, prisidedančios prie įstatymų leidėjų sprendimų priėmimo bei įtraukiančios vis platesnius visuomenės

sluoksnius į šalies politikos procesus, tiek ir neigiamos, didinančios atskirtį tarp visuomenės ir politikos?

Šioje publikacijoje daugiausia nagrinėjamas informacijos vaidmuo sprendimų priėmimui, apžvelgiami vykdyti tyrimai apie parlamentarų informacinius poreikius ir jų aprūpinimą informacija, supažindinama su Lietuvos parlamentarų informacinio aprūpinimo būkle.

1. Informacijos vaidmuo sprendimų priėmimo procese

Politikų centrinė veiklos ašis yra sprendimų priėmimas. Sprendimų priėmimą galima apibrėžti kaip procesą, kuriam vykstant pasirenkama alternatyva arba tam tikrai alternatyvai suteikiama preferencija. Sprendimų priėmimo procesas apibrėžiamas kaip „informacijos virtimas veiksmu“, taip pabrėžiant informacijos svarbą šiame procese². Informacija yra būtina ir aktuali kiekvienam visuomenės nariui, neabejotinai – ir įstatymų leidėjams, kurių priimami įstatymai, norminiai aktai reguliuoja svarbiausius visuomeninius santykius. Informacija, kuria naudojasi ir kuri yra prieinama parlamentarams, lemia jų priimamų sprendimų kokybę. Neturėdami pakankamai informacijos politikai rizikuoja priimti neteisingus, daug kainuojančius ir net visuomenei pavojingus sprendimus.³

Informacijos ir žinių svarbą politiniuose sprendimų priėmimo procesuose teoretikai pagrindė jau prieš keletą dešimtmečių. Ronai ir Bryanto tyrimas atskleidė, kad stiprios demokratijos kertinis akmuo yra efektyvi ir nepriklausoma įstatymų leidžiamoji valdžia, kuri pirmiausia turi būti gerai informuota⁴. Anot Zawislako, sprendimų priėmimų kokybė priklauso

² Parsons, W. *Viešoji politika: politikos analizės teorijos ir praktikos įvadas*. Vilnius: Eugrimas, 2001, p. 543.

³ Alemna, A.A., Skouby, K.E. An investigation into the information needs and information seeking behaviour of Members of Ghana's Legislature [interaktyvus]. *Library Management*. 2000, vol. 21, p. 235–40 [žiūrėta 2010-01-12]. Prieiga per internetą: <<http://www.emeraldinsight.com/Insight/viewPDF.jsp?contentType=Article&Filename=html/Output/Published/EmeraldFullTextArticle/Pdf/0150210502.pdf>>

⁴ Ronai, I., Bryant, M.N. The role of Hungary's Parliamentary Library in fostering democratic decision making. *Libri*. 1992, vol. 42, No. 2, p. 136–43.

nuo parlamentarų naudojamos informacijos kokybės. Sprendimų priėmėjai informaciją, gaunamą iš patikimo šaltinio, naudoja dažniau⁵. Barkeris ir Rushas teigė, kad „politikai yra visuomenės problemų advokatai ir jie naudoja įvairią informaciją, kad pagrįstų tas problemas“⁶.

Informacijos vaidmenį sprendimų priėmimo procese atskleidžia mokslininkų sukurti modeliai. Jenkinso ir Laswello⁷ sukurtuose septynių etapų sprendimų priėmimo proceso modeliuose pabrėžta informacijos svarba (1 ir 2 pav.).

Iniciacija	Informacija
Informacija	Propagavimas
Svarstymas	Įtikinėjimas
Sprendimas	Įsakymas
Igyvendinimas	Taikymas
Įvertinimas	Baigtis
Baigtis	Įvertinimas

1 pav. Jenkinso sprendimų priėmimo modelis

2 pav. Laswello sprendimų priėmimo modelis

Naudingos, tikslios ir laiku gaunamos informacijos poreikis priimant sprendimus augo kartu su demokratija. Kuo daugiau su šiuolaikine visuomene susijusių klausimų tampa įstatymų leidžiamosios valdžios objektais, tuo daugiau žinių reikia parlamentarams, kad galėtų priimti teisingus sprendimus tose srityse, apie kurias mažai išmano. Tačiau kuo labiau daugėja problemų, temų ir objektų, su kuriais susiduria parlamentariai, tuo

⁵ Iš Marcella, R., Baxter, G. The information needs of United Kingdom Members of the European Parliament. *Library management*. 1999, vol. 20, p. 168–178. Prieiga per internetą: <<http://www.emeraldinsight.com/Insight/viewContentItem.do?contentType=Article&hdAction=lnkpdf&contentId=858924>>

⁶ Barker, A., Rush, M. *The Member of Parliament and his information*. 1970.

⁷ Iš Parsons, W. *Viešoji politika: politikos analizės teorijos ir praktikos įvadas*. Vilnius: Eugrimas, 2001, p. 543.

labiau auga reikalingos informacijos kiekis. Jam didėjant susiduriama su informacijos perkrovos (*information overload*) problema.⁸

Šiuolaikiniams parlamentams keliami demokratiškumo, atskaitingumo, gebėjimo reaguoti į sudėtingas ekonomines, teisines ir kt. problemas reikalavimai. Argumentuotus, efektyvius ir laiku parengtus parlamentų sprendimus užtikrina ekspertinės žinios ir nepriklausoma informacija, kuria disponuoja patys parlamentai. Parsonso teigimu, svarbu atskirti informaciją, kuri yra susijusi su valdžia – gaunama iš vidinių šaltinių arba kuriama jos užsakyму, ir kuri egzistuoja nepriklausomai nuo valdžios.⁹ Sprendimų priėmimo procese naudojamą informaciją Parsonsas suskirstė į keturis kvadrantus (3 pav.).

1 Departamentiniai tyrimai Vidaus mokslinių grupių (angl. think tank) pranešimai Vidaus ekspertų pranešimai	2 Komisijos Tyrimų komitetai Teismų apžvalgos Įstatymų leidėjų pranešimai Užsakomieji tyrimai Formalios (oficialios) konsultacijos
3 Neformalus (neoficialus) bendravimas Bendravimas su sprendimų priėmėjais Gandai Apkalbos Neformalios (neoficialios) konsultacijos	4 Diskusijos Konsultacijos Pranešimai Neformali (neoficiali) informacija/diskusija

3 pav. Valdžios informacijos šaltiniai (Parsons, 1995)

⁸ Marcella, R., Baxter, G. The information needs of United Kingdom Members of the European Parliament. *Library management*. 1999, vol. 20, p. 168–178. Prieiga per internetą: <<http://www.emeraldinsight.com/Insight/viewContentItem.do?contentType=Article&hdAction=lnkpdf&contentId=858924>>

⁹ Parsons, W. *Viešojo politika: politikos analizės teorijos ir praktikos įvadas*. Vilnius: Eugrimas, 2001, p. 543.

Pirmajame kvadrante yra tik vidinių šaltinių informacija, ji gali būti vieša arba ne. Antrajame kvadrante – informacija, įgyjama iš išorinių šaltinių. Trečiajame kvadrante – neformaliose diskusijose su ekspertais ar interesų grupėmis gauta informacija. Ketvirtajame kvadrante – neformaliose valdžios atstovų diskusijose gauta informacija.

Sprendimų priėmėjams labai svarbu gauti ir įvertinti informaciją iš įvairių šaltinių tam, kad būtų priimtas pats geriausias sprendimas: opozicija gali labiau vertinti informaciją, gautą iš šaltinių, nepriklausančių nuo vyriausybės, valdantieji gali labiau pasitikėti ne išorinių, o vidinių šaltinių informacija.¹⁰ Anot tyrėjų, kuo turtingesnė visuomenė, tuo daugiau alternatyvų centrinės valdžios pateiktai informacijai gali gauti parlamentarai.¹¹ Rinkėjai iš politikų tikisi daugelio visuomenei aktualių klausimų žinojimo/išmanymo, todėl parlamentarai privalo būti efektyvūs informacijos rinkėjai ir vadybininkai, gebantys lanksčiai ieškoti informacijos ir kritiškai įvertinti informacijos šaltinius.¹²

2. Parlamentarų informacinių poreikių ir jų aprūpinimo informacija tyrimai

Siekiant kokybiško ir efektyvaus parlamentarų informacinio aprūpinimo, būtina žinoti parlamentarų informacinius poreikius, suprasti jų informacinę elgseną, informacijos naudojimą. Šiame skyriuje bus apžvelgti užsienyje atlikti moksliniai tyrimai, nes Lie-

¹⁰ Marcella, R., Baxter, G. The information needs of United Kingdom Members of the European Parliament. *Library management*. 1999, vol. 20, p. 168–178. Prieiga per internetą: <<http://www.emeraldinsight.com/Insight/viewContentItem.do?contentType=Article&hdAction=lnkpdf&contentId=858924>>

¹¹ Tanfield, J. *Parliamentary Library, Research and Information services of Western Europe* [interaktyvus]. 1993. Prieiga per internetą: <<https://ecprd.secure.europarl.europa.eu/ecprd/getfile.do?id=5065>>

¹² Orton, R., Marcella, R., Baxter, G. An observational study of the information seeking behaviour of the Members of Parliament in the United Kingdom [interaktyvus]. *Aslib Proceedings*. Vol. 52, p. 787–97 [žiūrėta 2010-01-15]. Prieiga per internetą: <<http://www.emeraldinsight.com/Insight/viewPDF.jsp?contentType=Article&Filename=html/Output/Published/EmeraldAbstractOnlyArticle/Pdf/2760520602.pdf>>

tuvoje panašaus pobūdžio mokslinių tyrimų nebuvo atlikta. Tačiau prieš apžvelgiant tyrimus, susijusius su parlamentarų informacine elgsena, poreikiais, informacijos naudojimu, reikėtų priminti, kad informacinė elgsena į mokslininkų tyrimų lauką pateko praėjusio amžiaus 6-ajame dešimtmetyje. Iš pradžių informacijos vartotojas nebuvo tų tyrimų objektas¹³, tyrimai rėmėsi statistiniais metodais: skaičiuoti bibliotekų ir informacinių centrų lankytojai, apsilankymų skaičius, naudojami informacijos šaltiniai.¹⁴ Todėl nenuostabu, kad ir pirmieji tyrimai buvo orientuoti į parlamentinių bibliotekų paslaugas, informacines sistemas. Pirmieji tyrinėti parlamentarų informacinį aprūpinimą ėmėsi britų mokslininkai Bakeris ir Rushas. Studijoje „Parlamento narys ir jo informacija“ jie teigė, kad informacijos gavimo laikas yra svarbiausias veiksnys, kurį vertina parlamentarai informacijos paieškos procese; papildomos informacijos poreikis – analitinių apžvalgų ar pranešimų – dažniausiai kyla mažiau patirties turintiems parlamentarams.¹⁵ Atlikta nemažai tyrimų, susijusių su Didžiosios Britanijos Bendruomenių rūmų bibliotekos vaidmeniu aprūpinant parlamento narius informacijos ir jos paslaugų kokybės vertinimu. Didžiosios Britanijos mokslininkai tyrinėjo problemas, su kuriomis susiduria Bendruomenių rūmų biblioteka siekdama patenkinti skirtingus parlamentarų ir visuomenės poreikius, tinklo POLIS (*Parliamentary Online Information System*) ir kompiuterių naudojimą parlamentinėje bibliotekoje, internetinę paiešką joje, lygino skirtingų šalių parlamentinių bibliotekų darbą.

Vėliau atsirado tyrimų, kuriuose vertinta parlamentinės bibliotekos paslaugų kokybė ir jų atitiktis parlamentarų informaciniams

¹³ Mutshewa, A. A theoretical exploration of information behaviour: a power perspective. [interaktyvus]. *Aslib Proceedings*. Vol. 59, p. 249–263 [žiūrėta 2010-01-14]. Prieiga per internetą: <<http://www.emeraldinsight.com/Insight/viewPDF.jsp?contentType=Article&Filename=html/Output/Published/EmeraldFullTextArticle/Pdf/2760590304.pdf>>

¹⁴ Wilson, T.D. On user study and information need. *Journal of Documentation*. 1981, vol. 37, No. 1, p. 3–15.

¹⁵ Barker, A., Rush, M. *The Member of Parliament and his information*. 1970.

poreikiams. Tyrimai atskleidė, kad parlamentinė biblioteka yra pagrindinis informacijos šaltinis įstatymų leidėjams ir jų personalui. Informaciją gaudami ir iš kitų šaltinių – vyriausybės, profsąjungų ir kitų interesų grupių, parlamentinės bibliotekos informaciją įstatymų leidėjai vertino kaip greičiausiai pateikiamą ir objektyviausią/nešališkiausią.¹⁶

Marcella ir Baxter tyrinėjo Didžiosios Britanijos atstovų Europos Parlamente požiūrį į informacijos vaidmenį jų darbe, gebėjimus identifikuoti, rasti ir įvertinti informaciją, kuri labiausiai atitinka poreikius. Tyrimas atskleidė kelias pagrindines problemas, su kuriomis susiduria įstatymų leidėjai: labai įvairios ir skirtingos informacijos poreikis; pradinė žinių įvairiais klausimais trūkumas; poreikių nenusipėjamumas; poreikis gauti informaciją greitai; poreikis ugdyti daugianacionalinį supratimą; informacijos – oficialios ir neoficialios – kiekio augimas; negebėjimas naudotis naujomis priemonėmis prie informacijos.¹⁷ Tais pačiais metais atliktas kitas tyrimas apie Didžiosios Britanijos Bendoruomenių rūmų bibliotekos informacines paslaugas ir parlamentarų poreikius atskleidė, kad ši biblioteka parlamentarams yra pagrindinis ir būtinas informacijos šaltinis, o jos teikiamos paslaugos atitinka parlamentarų informacinius poreikius.¹⁸ Didžiosios Britanijos parlamentarų informacinės elgsenos tyrimai parodė, kad parlamentarai naudojami

¹⁶ Orton, R., Marcella, R., Baxter, G. An observational study of the information seeking behaviour of the Members of Parliament in the United Kingdom [interaktyvus]. *Aslib Proceedings*. Vol. 52, p. 787–97 [žiūrėta 2010-01-15]. Prieiga per internetą: <<http://www.emeraldinsight.com/Insight/viewPDF.jsp?contentType=Article&Filename=html/Output/Published/EmeraldAbstractOnlyArticle/Pdf/2760520602.pdf>>

¹⁷ Marcella, R., Baxter, G. The information needs of United Kingdom Members of the European Parliament. *Library management*. 1999, vol. 20, p. 168–178. Prieiga per internetą: <<http://www.emeraldinsight.com/Insight/viewContentItem.do?contentType=Article&hdAction=lnkpdf&contentId=858924>>

¹⁸ Serema, B. Matching MPs' information needs and information services in the House of Commons [interaktyvus]. *Library Management*. 1999, vol. 20, p. 179–189 [žiūrėta 2010-01-14]. Prieiga per internetą: <<http://www.emeraldinsight.com/Insight/viewPDF.jsp?contentType=Article&Filename=html/Output/Published/EmeraldFullTextArticle/Pdf/0150200304.pdf>>

įvairiais informacijos šaltiniais, tačiau informacijos išteklių taip pat kelia nemažų problemų.¹⁹

Ganos Respublikos įstatymų leidėjų informacinį aprūpinimą tyrę mokslininkai atskleidė, kad labiausiai parlamentarams informacijos reikia ruošiantis diskusijoms; jie menkai naudojami elektroniniais informaciniais išteklių, o parlamentinės bibliotekos paslaugomis nėra visiškai patenkinti. Alemna ir Skuby pabrėžė, kad siekiant našesnio parlamentarų darbo ypač svarbu kuo geriau suprasti parlamentarų informacinius poreikius, nes kuo daugiau temų įtraukiama į įstatymų leidėjų darbotvarkę, tuo daugiau informacijos privalo turėti parlamentariai, kad galėtų priimti sprendimus tose srityse, apie kurias iš tiesų turi mažai pradinių žinių.²⁰

Mostertas ir Ocholla tyrinėjo Pietų Afrikos parlamentarų informacinius poreikius ir informacinę elgseną. Freidinas aiškino, kaip Izraelio parlamentariai aprūpinami informacija. Empirinis tyrimas atskleidė, kad įstatymų leidėjams trūksta objektyvios ir patikimos informacijos, kuri padėtų priimti sprendimus. Abu šie tyrimai parodė, kad parlamentariai dažnai informacijos ieško ne patys, o per trečiuosius asmenis – bibliotekininkus, mokslininkus, asmeninius patarėjus.²¹

Shailendra ir Prakashas teigia, kad parlamentarų poreikiai dažnai yra nenuspėjami. Jiems reikia einamosios/retrospektyvinės, patikimos, naudingos ir išsamios informacijos, tačiau tokia informacija nėra efektyviai aprūpinami. Shailendros ir Prakasho tyrimas atskleidė, kad daugu-

¹⁹ Orton, R., Marcella, R., Baxter, G. An observational study of the information seeking behaviour of the Members of Parliament in the United Kingdom [interaktyvus]. *Aslib Proceedings*. Vol. 52, p. 787–97 [žiūrėta 2010-01-15]. Prieiga per internetą: <<http://www.emeraldinsight.com/Insight/viewPDF.jsp?contentType=Article&Filename=html/Output/Published/EmeraldAbstractOnlyArticle/Pdf/2760520602.pdf>>

²⁰ Alemna, A.A., Skuby, K.E. An investigation into the information needs and information seeking behaviour of Members of Ghana's Legislature [interaktyvus]. *Library Management*. 2000, vol. 21, p. 235–40 [žiūrėta 2010-01-12]. Prieiga per internetą: <<http://www.emeraldinsight.com/Insight/viewPDF.jsp?contentType=Article&Filename=html/Output/Published/EmeraldFullTextArticle/Pdf/0150210502.pdf>>

²¹ Freidin, H. The information requirement of Israeli parliamentarians (Knesset Members): findings of a survey. *Information and Librarianship*. 1993, vol. 20, No. 1, p. 11–14.

ma Delio (Indija) Įstatymų Leidžiamojo Susirinkimo narių nesinaudoja elektroniniais informacijos šaltiniais – internetu, intranetu ir kt. Nors parlamentinė biblioteka yra svarbus informacijos šaltinis, politikai nesinaudoja daugeliu jos paslaugų, nes apie jas nežino arba neturi laiko jomis naudotis.²²

Mokslininkai taip pat tyrinėjo Ugandos parlamentarų informacinę elgseną. Atskleista, kad nors vyrų ir moterų aprūpinimo informacija sąlygos parlamente yra vienodos, socialinis ir politinis kontekstas lemia, kad moterys susiduria su daugiau informacinių barjerų.²³

Tuominen ir Turja analizavo socialinės mokslinės informacijos naudojimą parlamentinėse diskusijose. Šia informacija dažniausiai remiamasi norint išspręsti tam tikrą socialinę problemą, pateikti statistinius įrodymus, parodyti priežastinius ryšius ar pagrįsti argumentus. Tačiau nustatyta, kad socialinės informacijos objektyvumas ir autoritetingumas parlamentinėse diskusijose gali būti pakirstas panaudojant mažiausiai keturių tipų argumentus: paneigimus, informacijos politizavimą, informacijos netikrumą ir mokslinių žinių negebėjimą spręsti vertybinius konfliktus.²⁴

3. Parlamentinės bibliotekos samprata

2008 m. Ženevoje (Šveicarijos Konfederacija) vyko tarptautinė konferencija, skirta pateikti parlamentinių bibliotekų veiklą. Akcentuota, kad šių bibliotekų reikalingumas auga, nes jos prisideda prie parlamentarų

²² Shailendra, K., Prakash, H. (2007). A study of information needs of Members of the Legislative Assembly in the capital of India [interaktyvus]. *Aslib Proceedings: New Information Perspectives*. 2008, vol. 60, p. 158–159 [žiūrėta 2010-01-12]. Prieiga per internetą: <<http://www.emeraldinsight.com/Insight/viewPDF.jsp?contentType=Article&Filename=html/Output/Published/EmeraldFullTextArticle/Pdf/2760600206.pdf>>

²³ Nalumaga, R. *Crossing to the mainstream: information challenges and possibilities for female legislators in the Ugandan Parliament* [interaktyvus]. 2009. Doctoral thesis. Prieiga per internetą: <<http://bada.hb.se/handle/2320/5356>>

²⁴ Tuominen, K., Turja, T. Use of social scientific information in parliamentary discussions. *Advance in Library Administration and Organization*. 2007, vol. 25, p. 133–154.

darbo efektyvumo – aprūpina autoritetinga, nepriklausoma ir nešališka informacija.²⁵ Augant informacijos srautams ją galima atsirinkti pasitelkus įvairias paieškos sistemas ir kitus šaltinius, tačiau dažnai tokiu būdu pateikiant informaciją siekiama formuoti tam tikrą nuomonę ir pakreipti įstatymų leidėjų veiksmus viena ar kita kryptimi. Todėl informacija iš patikimo šaltinio turi papildomą vertę. Kaip minėta ankstesniame skyriuje, parlamentarams labai svarbu nepriklausyti nuo vieno informacijos šaltinio – vyriausybės, galimybės vykdyti vykdomosios valdžios kontrolę ir užtikrinti pusiausvyrą tarp leidžiamosios ir vykdomosios valdžių.

Istoriškai pagrindinės parlamentinės bibliotekos funkcijos buvo dokumentų kaupimas, katalogavimas, saugojimas, tačiau dabar parlamentinė biblioteka suprantama kaip kur kas daugiau nei dokumentų saugykla ir jų išdavimas. Parlamentinės bibliotekos teikia daugelį informacinių paslaugų: atsako į užklausas, kuria įstatymų duomenų bazes, teikia bibliografinę informaciją.

Daugelyje šalių istoriškai susiklostė, kad parlamentarams šias paslaugas teikia parlamentuose susikūrusios tradicinės bibliotekos ir/ar mokslo tiriamieji centrai ir nacionalinės bibliotekos, kurios atlieka ir parlamentinės bibliotekos funkcijas. Šių institucijų teikiamos paslaugos per daugelį jų gyvavimo metų tobulėjo ir vystėsi veikiant politiniams, ekonominiams bei informacinių technologijų plėtros veiksniams. Paskutiniaisiais dešimtmečiais ypač išaugo poreikis labiau sofistikuotų informacinių paslaugų, tokių kaip ekspertinė analizė ar informacijos sintezė. Tai siejama su informacijos perkrovos reiškiniu. Pastebima, kad nesudėtingų informacinių užklausų skaičius mažėja, o didėja sudėtingų analitinių tyrimų paklausa ir elektroninių informacijos šaltinių ir laikmenų poreikis. Technologinė pažanga lėmė tai, kad kito ne tik informacijos ir žinių aplinka, bet ir pačių parlamentarų poreikiai ir lūkesčiai. Tai verčia bibliotekas modernizuoti darbo metodus.

²⁵ Informing democracy: building capacity to meet parliamentarians' information and knowledge needs. *Ifla Reports and documents*. 2008, No. 59.

Šiuo metu Europoje ir visame pasaulyje vis plačiau kalbama apie fundamentinius pokyčius politikos informacinio aprūpinimo srityje. Mokslinėje ir specialiojoje literatūroje, skirtoje parlamentarų informaciniam aprūpinimui, šiuo metu ryškėja tokios inovacijų tendencijos:

- Problemiškai orientuotų informacijos produktų ir paslaugų kūrimas;
- Visateksčių dokumentų kūrimas ir jų panaudojimo plėtra;
- Naujausių paieškos galimybių – Web. 2.0 ir semantinio Web diegimas ir parlamentarų apmokymas;
- Parlamentarizmo stebėsenos sistemos kūrimas.

Viena vertus, išvardytos inovacijų kryptys reiškia iš esmės naujų informacinių paslaugų sukūrimą. Kita vertus, jas galima traktuoti kaip jau vykdomų informacinių paslaugų pateikimą naujais būdais, pavyzdžiui, pateikiant skaitmenines knygas, žurnalus, pranešimus vietoj tradicinės formos dokumentų. Tai savo ruožtu pagreitina informacinį aprūpinimą bei pagerina jo efektyvumą. Išvardytų inovacijų kontekste apžvelgsime Lietuvos parlamentarų aprūpinimą informacija ir žiniomis.

4. Lietuvos parlamentarų informacinio aprūpinimo sistema

Lietuvos parlamentarų informacinis aprūpinimas nebuvo išsamiau aptariamas mokslinėje literatūroje, išskyrus vos keletą publikacijų informaciniuose leidiniuose.²⁶ Tai tik patvirtina šios temos aktualumą ir reikalingumą.

Lietuvos parlamentarų informacinį aprūpinimą šiuo metu vykdo dvejų įstaigų – Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarijos ir Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos (toliau – Nacionalinė bibliote-

²⁶ Blagnienė, R. The Information Analysis Department of Lithuanian Seimas. *Parliamentary libraries and research services in Central and Eastern Europe : building more effective legislatures*. 1998, X, p. 108–113.

ka), vykdančios ir parlamentinės bibliotekos funkcijas, darbuotojai, kurie naudojami šių institucijų informaciniais ištekliais ir informacinėmis sistemomis – Seimo informacinė sistema ir Lietuvos integralia bibliotekų informacijos sistema, įdiegta per 80 šalies bibliotekų.

Po nepriklausomybės paskelbimo 1990 m. Seimo kanceliarijoje buvo nedidelis informacijos skyrius, biblioteka ir spaudos biuras. 1993 m. reorganizavus Seimo kanceliariją, įkurtas Informacijos ir analizės tarnybų padalinys, kurį sudarė Informacijos analizės skyrius, atsakingas už informacijos kaupimą, analizę ir platinimą, bei Spaudos ir viešųjų ryšių skyrius, atsakingas už parlamento veiklos viešinimą. 2007 m. patvirtinus naują Seimo kanceliarijos struktūrą, Informacijos analizės skyrius reorganizuotas į Parlamentinių tyrimų departamentą. Šis departamentas bendradarbiauja su Nacionaline biblioteka, kuriai 1991 m. lapkričio 20 d. Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumo nutarimu pavesta vykdyti parlamentinės bibliotekos funkcijas. Atsiradus šiai funkcijai, buvęs specializuotas Nacionalinės bibliotekos Vyriausybinių organizacijų aptarnavimo skyrius pertvarkytas į Vadovybės informacijos skyrių, kurio paskirtis – bibliografinės informacijos teikimas Seimui ir vykdomosios valdžios institucijoms.

4.1 Seimo informacinė sistema parlamentarų informaciniam poreikiams tenkinti

Parlamentinių tyrimų departamentas – informacinės, analitinės ir bibliotekinės paslaugas teikianti parlamento kanceliarijos struktūra. Seimo kanceliarijos strateginiame veiklos plane įrašyta, jog parlamentarų aprūpinant ekspertiniais ir informaciniais ištekliais siekiama, „kad šios paslaugos būtų profesionalios, tinkamos kokybės, teikiamos teisės aktų nustatyta tvarka ir terminais. Teikiamos paslaugos turi sudaryti sąlygas kurti ir plėtoti teisinės demokratinės valstybės principu pagrįstą teisės sistemą ir užtikrinti veiksmingą valstybės institucijų parlamentinę kontrolę“.²⁷

²⁷ Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarijos 2009–2011 strateginis veiklos planas. Prieiga per internetą: <<http://www3.lrs.lt/docs2/NASSCHIO.PDF>>

Parlamentinių tyrimų departamentą sudaro 4 skyriai:

- Ekonominės ir socialinės informacijos skyrius;
- Bibliografinės informacijos skyrius;
- Bendrosios informacijos skyrius;
- Teisinės ir politinės informacijos skyrius.

Departamentas atsakingas už Seimo informacijos vartotojams įstatymų leidybos ir kitos Seimo veiklos užtikrinimui reikalingos informacijos kaupimą, apdorojimą, teikimą ir jos analizę; Seimo nariams ir Seimo kanceliarijai reikalingų dokumentų komplektavimą; informacinės sistemos, leidžiančios panaudoti sukauptus informacijos išteklius, kūrimą. Parlamentinių tyrimų departamento informacinė sistema skirta rengti ir kaupti analitinėms apžvalgoms apie Seimo darbą, pateikti žiniasklaidos ir ekspertų vertinimus, visuomenės atsiliepimus apie Seimo darbą.

Parlamentinių tyrimų departamentas aptarnauja tik Seimo narius ir Seimo kanceliarijos darbuotojus, nes taip siekiama užtikrinti šio padalinio veiklos nepriklausomumą ir nešališkumą.²⁸ Visi Parlamentinių tyrimų departamento atlikti darbai skelbiami vidinėje intraneto svetainėje ir prieinami tik Seimo nariams ir Seimo kanceliarijos darbuotojams.

Departamento Teisinės ir politinės bei Ekonominės ir socialinės informacijos skyriai tiek Seimo informacijos vartotojų, tiek savo iniciatyva rengia analitinius tyrimus teisėkūros, parlamentinės kontrolės, viešosios politikos ir kt. aktualiais klausimais. Taip pat yra teikiama susisteminta informacija apie konkrečių Seimo sesijų prioritetus, po sesijų – parlamento veiklos teisėkūros srityje rezultatai. Bendrosios informacijos skyrius rengia kasdienes ir savaitines Lietuvos ir užsienio spaudos apžvalgas: „Užsienio naujienų santrauka“, „Užsienio spauda

²⁸ *Seimo kanceliarijos metinė veiklos ataskaita*. 2009. Prieiga per internetą: <www3.lrs.lt/home/ataskaitos/Seimo_kanceliarija_ataskaita2009.pdf>

apie Baltijos valstybes“, „Svarbesni ELTA ir BNS agentūrų pranešimai“, „Televizijos naujienų santrauka“. Taip pat rengiami specializuoti savaitiniai teminiai leidiniai tam tikrais aktualiais klausimais, pavyzdžiui, „Pasaulinė ekonomikos ir finansų krizė: pranešimų santrauka“. Skyriuje apdorojama ir kaupiama garso ir vaizdo informacija, sukurti jų archyvai.

Bibliografinės informacijos skyrius atsakingas už dokumentų komplektavimą, tvarkymą ir išdavimą, rengia spaudos apžvalgas apie Seimo ir Seimo kanceliarijos darbą, atsako į bibliografines, temines ir faktografines užklausas. Bibliografinės informacijos skyriuje sukaupta daugiau nei 21 000 knygų teisės, politikos, ekonomikos, istorijos ir kt. mokslų klausimais. Šis skyrius taip pat atlieka ir tradicinės bibliotekos paslaugas – skaitytojai gali skolintis knygas ir periodinius leidinius ne tik iš skyriaus, bet ir Nacionalinės bibliotekos fondų. Bibliografinės informacijos skyriuje leidiniai išsinešti išduodami Seimo nariams, Seimo kanceliarijos darbuotojams, Nepriklausomybės akto signatarams. Kiti vartotojai – Europos Parlamento nariai, politinių partijų nariai, valstybės tarnautojai, akademikai, studentai ir kiti, norintys pasinaudoti skyriuje sukauptais leidiniais, juos gali skaityti tik skaitykloje. Skyriuje kaupiamos Seimo stenogramos (nuo 1920 m. – Steigiamojo Seimo, LTSR Aukščiausiosios Tarybos iki šių dienų); „Valstybės žinios“ (nuo 1993 m. iki šių dienų; taip pat „Laikinosios Vyriausybės žinios“, 1918–1920 m.; „Vyriausybės žinios“, 1923–1940 m.; LTSR Aukščiausiosios Tarybos žinios, 1940–1990 m.). Čia taip pat galima rasti pagrindinius Lietuvos ir užsienio periodinius leidinius, regioninės spaudos. Nuo 1989 metų skyriuje pradėtas kaupti teminis archyvas Seimo darbui aktualiomis temomis, nuo 2004 m. lapkričio mėn. – Seimo narių straipsnių ir straipsnių apie juos lietuviškoje periodikoje archyvas.

Siekdamas geriau pažinti Seimo narių informacinius poreikius ir efektyviau juos tenkinti, skyrius atlieka jų informacinių poreikių tyklinimą. Tačiau išsamūs parlamentarų informacinių poreikių moksliniai tyrimai iki šiol nebuvo atliekami.

4.2 Lietuvos integrali bibliotekų informacijos sistema – parlamentarų informaciniais poreikiams tenkinti

Vadovybės informacijos skyrius, kaip ir kiti Nacionalinės bibliotekos struktūriniai padaliniai, yra Lietuvos integralios bibliotekų informacijos sistemos dalis ir naudojami to paties – LIBIS – pavadinimo programine įranga, kuri funkcionuoja daugelyje šalies bibliotekų ir muziejų. Tai reiškia, kad Lietuvos parlamentarams yra prieinami visi šios sistemos skaitmeninio turinio produktai: suskaitmeninti ir žiniatinklio elektroniniai ištekliai, kurie yra archyvuojami Nacionalinės bibliotekos talpyklose. Ypatingą reikšmę parlamentarams turi Lietuvos dienraščių ir kitų tęsiamųjų išteklių bibliografiniai įrašai, saugomi Nacionalinės bibliografijos duomenų banke.

Parlamentarai taip pat gali naudotis Nacionalinės bibliotekos katalogu, Suvestiniu katalogu, nurodančiu šalies bibliotekose sukauptų tradicinės formos dokumentų: knygų, laikraščių, retų spaudinių, rankraščių adresus, bei portale www.epaveldas.lt skaityti senuosius laikraščius ir kitus dokumentus.

Be jau išvardytų elektroninių paslaugų, Nacionalinės bibliotekos Vadovybės informacijos skyrius vykdo papildomą Seimo bibliografinę ir informacinę aptarnavimą. Šiame skyriuje dirba 19 darbuotojų, jį sudaro trys padaliniai: Seimo aptarnavimo grupė, apžvalgų rengimo grupė ir duomenų bazių organizavimo grupė. Seimo aptarnavimo padalinio pagrindinis uždavinys – Seimo vadovybės ir Seimo narių, jų patarėjų, komitetų ir komisijų, kitų valstybės tarnautojų bibliografinis-informacinis aptarnavimas. Padalinio darbuotojai atsako į temines, bibliografines ir faktografines užklausas, rengia bibliografinius sąrašus, užsienio spaudos bei temines spaudos apžvalgas.

Seimo aptarnavimo padalinys rengia Lietuvos spaudos apžvalgą (2 kartus per mėnesį), bibliografinę apžvalgą teisės klausimais (2 kartus per mėnesį).

Apžvalgų rengimo padalinys kas savaitę rengia Lietuvos miestų ir rajonų spaudos apžvalgą ir Lietuvos partijų, judėjimų, žinybų spaudos apžvalgą.

Per mėnesį peržiūrima apie 1,5 tūkst. egzempliorių laikraščių. Nuo 1995 m. spalio mėn. į skyriaus duomenų bazes įvedami miestų bei rajoninės spaudos straipsnių bibliografiniai įrašai. Nuo 1998 m. rugsėjo mėn. daromos Seimo narių straipsnių bei straipsnių apie jų veiklą kopijos iš miestų, rajonų, partijų, žinybų spaudos.

Automatizuoto informacijos apdorojimo padalinys nuo 1994 m. kuria Lietuvos spaudos straipsnių duomenų bazes aktualiomis Seimui, Prezidento kanceliarijai ir Vyriausybei temomis.

Skyrius koordinuoja savo veiklą su kitais Nacionalinės bibliotekos skyriais, Seimo kanceliarijos Parlamentinių tyrimų departamentu. Glaudžiai bendradarbiauja su kitomis respublikos bibliotekomis, informacinėmis tarnybomis, Estijos, Latvijos nacionalinių bibliotekų parlamentiniais skyriais.

4.3 Seimo informacinė sistema – valdžios atvirumui visuomenei užtikrinti

Kaip minėta įvadinėje dalyje, demokratinės visuomenės privalumas – valdžios atvirumas visuomenei, atskaitingumas rinkėjams. Šiam principui įtvirtinti Seime yra įdiegtos ir tvarkomos trys valstybės informacinės sistemos: Teisės aktų informacinė sistema, Lietuvos Respublikos Seimo veiklos informacinė sistema ir Lietuvos Respublikos Seimo interneto portalo informacinė sistema. Teisės aktų informacinė sistema skirta centralizuotai kaupti ir tvarkyti duomenis apie priimtus ir įregistruotus teisės aktus ir teikti juos teisės aktų leidybos iniciatyvos teisę turintiems ar su teisėkūra susijusiems subjektams. Ši sistema leidžia visuomenei susipažinti su Seimo jau priimtais teisės aktais ar jų projektais. Seimo veiklos informacinė sistema renka, kaupia ir sistemina duomenis apie Lietuvos Respublikos teisės aktus ir jų projektus, Europos Sąjungos ir jos šalių narių teisės aktus, Seimo ir Seimo kanceliarijos pavedimų formavimą bei vykdymą, Seime vykstančius posėdžius, Seimo kanceliarijos veiklą ir kt. Lietuvos Respublikos Seimo interneto portalo informa-

cinė sistema skirta kaupti ir saugoti Seimo veiklos duomenis, pristatyti teisėkūros procesą ir teisės aktus.²⁹

Išvados

1. Žiniomis ir informacija grįsti sprendimai užtikrina, kad parlamento darbas būtų veiksmingas. Aprūpintas nepriklausoma, nešališka ir objektyvia informacija parlamentas yra pajėgūs atlikti savo pagrindines funkcijas teisėkūros procese, vykdyti parlamentinę kontrolę ir atstovauti rinkėjams. Aprūpintas reikalinga informacija parlamentas įgyja daugiau galių politiniuose procesuose, yra mažiau priklausomas nuo vykdomosios valdžios.

2. Pertvarkant parlamentinės bibliotekas pagal inovatyvias tendencijas ir technologijų plėtrą, svarbu atsižvelgti ir į parlamentarų informacinius poreikius, kurie yra dinamiški ir sąlygojami daugelio veiksnių. Lietuvos parlamentarų informacinės reikmės, vykdydamas apklausas, tiria Seimo kanceliarijos Parlamentinių tyrimų departamentas, tačiau išsamūs moksliniai tyrimai šioje srityje nebuvo atliekami.

3. Lietuvos parlamentarų informacinį aprūpinimą vykdo Seimo ir Nacionalinės bibliotekos padaliniai, pasitelkdami šioms funkcijoms Seimo informacinę sistemą ir LIBIS. Galima tvirtinti, kad šių dviejų institucijų veikla teikiant parlamentarams reikalingiausią informaciją sprendimų priėmimui yra koordinuojama, tačiau išsamiai šių institucijų sąveika nebuvo tyrinėta.

---

²⁹ Valstybinio audito ataskaita „Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarijos informacinės sistemos bendrosios kontrolės vertinimas“. 2009 m. sausio 30 d.

INFORMATION PROVIDENCE FOR DEPUTIES - THE MEANS TO DEVELOP DEMOCRACY

REGINA VARNIENĖ-JANSSEN, AURELIJA VERNICKAITĖ

Summary

Keywords: information needs; information providence arba provision of information; decision making; parliamentary library.

Access to and the dissemination of European content in global networks is one of the priorities of the Lisbon Strategy, utilizing all available digital technological abilities and creating a common European information network, which allows for the implementation of the idea of a unified Europe. The problem of the provision of information to the government and its transparency is relevant within the context of the creation of a unified and transparent Europe. Decisions based on knowledge and information ensures the work of the parliament is effective. A parliament provided with independent, unbiased and objective information is capable of carrying out its main functions the process of legislation, implement parliamentary control and represent voters; a parliament provided with necessary information acquires more control in the political process and is less dependant upon the executive authority. This publication mostly deals with the role of information in decision-making, taking into consideration studies conducted on the informational requirements of parliamentarians and the information provided to them, and acquaints the reader

with the state of provided information to Lithuania's parliamentarians.

The provision of information to Lithuania's parliamentarians is executed by subdivisions of the Seimas of the Republic of Lithuania and Martynas Mažvydas National Library of Lithuania, utilizing the information system of the Seimas of the Republic of Lithuania and LIBIS for these functions. It can be stated that the operation of these two institutions, providing parliamentarians with the most necessary information for decision-making, is coordinated, however the interaction of these institutions has not been studied more comprehensively. When reforming parliamentary libraries according to innovative trends and technological growth, it is important to take into consideration the informational requirements of parliamentarians, which are dynamic and subject to many factors. The Seimas of the Republic of Lithuania Parliamentary research department analyzes questionnaires carried out on the informational needs of Lithuania's parliamentarians, however comprehensive scientific studies have not been performed.